

References

1. Nacional'na dopovid' pro ljuds'kyj rozvytok 2011. Ukrayina: na shljahu do social'nogo zalucyennja. – PROON, 2011. – P. 15.
2. Oficijnyj sajт Derzhavnoji Sluzhby Statystyky Ukrajinu. : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Internet-storinka Evrostatu. : <http://eppssso.eurostat.ec.europa.eu/>.
4. Ot transformacii – k obschestvu dlja vseh: Regional'nyj doklad o chelovecheskom razvitii. – Bratislava, 2011. – 132 p.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Коваль Світлана Петрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Коваль Светлана Петровна, кандидат экономических наук, доцент кафедры политической экономики ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

DATA ABOUT THE AUTHOR

Koval' Svitlana Petrivna, Ph.D. in Economical Sciences, Docent of Chair of Political Economy SHEE «Pereyaslav-Khmel'nyc'kyi State Pedagogic University named Grygoriy Skovoroda»

УДК 659:339.13:51

РИНОК ЗЕМЛІ: ПЕРЕВАГИ І ЗАГРОЗИ

**Лисецький А.С.,
Паламарчук О.М.,
Чабан Г.В.**

Предмет роботи: моделювання господарських систем засобами інформаційних систем в умовах посилення вимог до якості роботи сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств і кооперативів.

Мета: є узагальнення деяких міркувань з приводу подальшого реформування земельних відносин, зокрема права на продаж і торгівлю земельними ділянками в Україні з урахуванням власного і зарубіжного досвіду.

Методологія: використано інструменти динамічного моделювання процесів виробництва, обміну та накопичення – основних потоків готівкових і матеріальних ресурсів.

Результати роботи: проведено дослідження історичного аналізу парадигми реформування сільського господарства України після розпаду СРСР і досвіду вирішення проблем фермерського господарства США. Проілюстровано методику вивчення економіки ферм штату Айова як еталон багатомасштабного послідовного поєднання ринку і потоків готівки, земель, худоби та інших біологічних об'єктів.

Галузь застосування результатів: управління господарськими системами у галузі сільського господарства і фермерства.

Висновки: запропоновано запровадити відповідну систему обліку господарських формувань за стандартизованими економічними ознаками.

Ключові слова: моделювання, синтез, аналіз, ефективність, земельні відносини.

РЫНОК ЗЕМЛИ: ПРЕИМУЩЕСТВА И УГРОЗЫ

**Лисецкий А.С.,
Паламарчук О.Н.,
Чабан Г.В.**

Предмет работы: моделирование хозяйственных систем средствами информационных систем в условиях ужесточения требований к качеству работы сельскохозяйственных предприятий, фермерских хозяйств и кооперативов.

Цель: есть обобщение некоторых соображений по поводу дальнейшего реформирования земельных отношений, в частности права на продажу и торговлю земельными участками в Украине с учетом собственного и зарубежного опыта.

Методология: использовано инструменты динамического моделирования процессов производства, обмена и накопления – основных потоков наличных и материальных ресурсов.

Результаты работы: проведено исследование исторического анализа парадигмы реформирования сельского хозяйства Украины после распада СССР и опыта решения проблем фермерского хозяйства США. Проиллюстрировано методику изучения экономики ферм штата Айова

как эталон многовекторного последовательного сочетания рынка и потоков наличности, земель, скота и других биологических объектов.

Область применения результатов: управление хозяйственными системами в области сельского хозяйства и фермерства.

Выводы: предложено ввести соответствующую систему учета хозяйственных формирований по стандартизированным экономическим признакам.

Ключевые слова: моделирование, синтез, анализ, эффективность, земельные отношения.

THE LAND MARKET: ADVANTAGES AND THREATS

Lisetskyi A.S.,
Palamarchuk O.M.,
Chaban G.V.

The subject of work: modeling economic systems by means of information systems in strengthening the quality requirements of agricultural enterprises, farms and cooperatives.

The aim of work: To generalize some considerations about the future of land reform, in particular the right to sell and trade land in Ukraine on the basis of its own and foreign experience.

Method or the methodology of the work: dynamic modeling tools used in the production, sharing and storage - the main flow of cash and material resources.

The results of work: a study of historical analysis paradigm of agricultural reform Ukraine after the Soviet collapse and experience problems farming the United States. The technique of studying economics Farms of Iowa as a standard multi-vector combination of market and consistent cash flows, land, livestock and other biological objects.

Field of application of the results: management of economic systems in the field of agriculture and farming.

Conclusions: it was proposed to introduce an appropriate system of accounting for economic units on standardized economic grounds.

Key words: modeling, synthesis, analysis, efficiency, land relations.

Актуальність теми. Земля – останній ресурс України, що може бути проданий на вимогу МВФ для подолання боргової кризи. Для 4,5 млн. селянських родин, що є власниками земельних паїв, це можливість на деякий час втамувати прагнення наживи на дармовому полі. Для 28,5 тис. сільських населених пунктів продаж земель – це втрата ресурсів господарювання і місцевих доходів. Загроза суспільного вибуху на сільських теренах можлива через безвихідь. Сільськогосподарський простір зазнає соціальної та екологічної деградації. Процеси пейоризації та контамінації сільського довкілля від хижацького використання продуктивних сил природи спостерігаються вже сьогодні. Загрози ринкової деструкції сільськогосподарських ресурсів для економіки країни в цілому не є очевидними. Прихильники ринку землі, посилячись на зарубіжний досвід, очікують підвищення економічної ефективності використання земель, надходження коштів до бюджетів всіх рівнів, вирішення питань місцевого самоврядування. Переваги приватизації і продажу земель у розвинутих країнах ЄС є очевидними, але малодослідженими. Відомо, що США свого часу зупинило продаж землі. Посилання на історичний досвід Російської імперії з цього питання суперечливе за рівнем і наслідками. Загрози ринкового перерозподілу земель сільськогосподарського призначення не є очевидними лише тим молодим та енергійним політикам, що сидять у Верховній раді України і сліпо виконують поради МВФ для того, щоб отримати чергову порцію наркотичного потоку готівки, що так їх тішить. Міркування такого ґатунку є напрощуд дискусійними і корисними для студентів, що вивчають економіку не тільки позитивістську, а й як нормотворчу науку.

Постановка завдання. Метою цієї статті є узагальнення деяких міркувань з приводу подальшого реформування земельних відносин, зокрема права на продаж і торгівлю земельними ділянками в Україні з урахуванням власного і зарубіжного досвіду.

Завдання дослідження обмежимо історичним аналізом парадигми реформування сільського господарства України після розпаду СРСР і досвіду вирішення проблем фермерського господарства США. Проілюструємо методику вивчення економіки ферм штату Айова як еталон багатовекторного послідовного поєднання ринку і потоків готівки, земель, худоби та інших біологічних об'єктів аналітичної роботи студентів університету.

Методичною основою аналізу обрано філософію управління, що притаманна видатним вченим та динамічне моделювання процесів виробництва, обміну та накопичення – основних потоків готівкових і матеріальних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Теорія суспільного вибору – основа аграрної політики США. Постулатами цієї теорії є приватна власність, вільний ринок, справедлива ціна і нееластичний попит на ринках сільськогосподарської продукції і продовольства, що спричиняє негативну оцінку аграрній політиці. Підручник «Економікс» від Брю і Макконелла [3] витримав численні перевидання, а тому був перекладений російською під час реформування села. Навчання аграрної політики розпочинається від тези про те, що вільний ринок сільськогосподарської продукції є конкурентним за визначенням. Це значить, що окремих фермер не може впливати на ціноутворення. Регулювання ринку процес ціноутворення належить державним органам управління Міністерства сільського господарства США. Постулатом цієї теорії

пропагується нееластичний попит на вільному ринку на рівні 0,2 – 0,25, що відповідає п'ятикратному перевищенню темпів росту кількості продажів над темпом росту попиту. Не доводиться, а визначається результат нееластичного попиту – загострення проблеми фермерських доходів в умовах зростаючої продуктивності полів. Ніякого натяку на ціну землі підручник не обґрунтовує в не розглядає для викладання економічної політики. Запам'ятаймо цю тезу для порівняння з рекомендаціями МВФ для України. А тепер кількома фразами окреслимо систему поглядів авторів презентованого підручника.

Ціни і доходи у сільському господарстві зазнають суттєвих варіацій, зокрема:

а) через нееластичний характер попиту на його (сільського господарства) продукцію, що перетворює невеликі зміни її обсягу на продукцію сільськогосподарського виробництва і попиту у досить суттєві зміни цін і доходів;

б) через технічний прогрес, що є чинником різкого збільшення пропозиції сільськогосподарської продукції; [3]

в) через скорочення кількості наявного населення, що є фактором суспільного попиту на сільськогосподарську продукцію;

г) через синергічне поєднання факторів зростання пропозиції та спадаючого попиту. Висновок: сільське господарство США перетворюється на таку галузь, що системно і систематично скорочується.

Історично підтверджено, що проблема фермерів всього світу містить факти падіння цін і доходності. Накладаються особливості природних умов господарювання, зокрема у географічному і часовому просторі. Серед соціально-економічних чинників проблеми найчастіше називають нееластичний попит на сільськогосподарську продукцію. Доведено, що для сільськогосподарської продукції коефіцієнт еластичності знаходиться у межах 0,2-0,25, а це значить, що ціни мають впасти на 40-50% для того, щоб закупки зросли на 10 відсотків.

Навіть незначне зростання обсягів виробництва продукції приводить до збурення цін, суттєвих змін доходів фермерського господарства (рис.1).

На графіку відображено варіанти зміни цін і доходів. Якщо обсяги виробництва продукції змінюються від Q_n до Q_a або Q_c , то зміни цін можуть відхилитися від P_n до P_a або P_c .

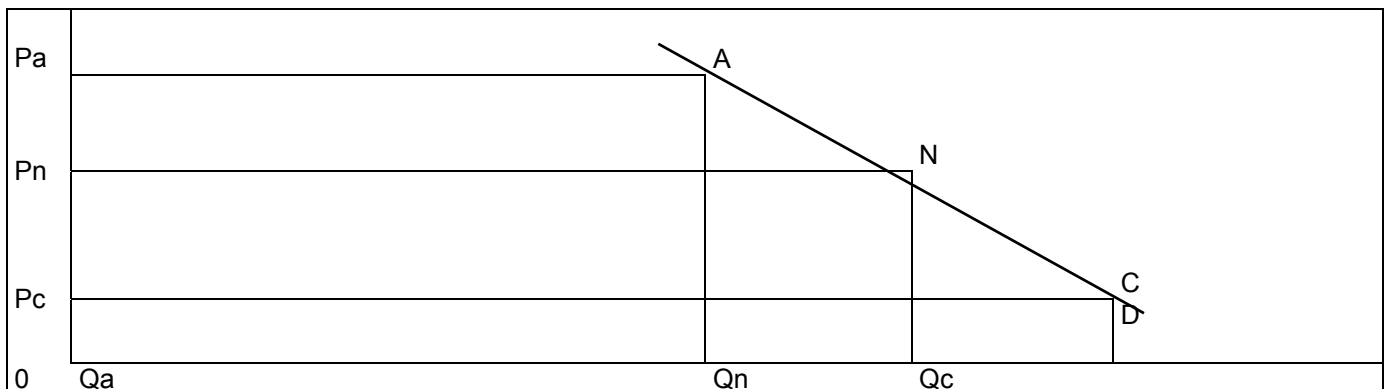

Рисунок 1. Вплив зміни обсягів виробництва

Функцію доходності у явному вигляді можна записати як площину $0P_nNQ_n$, що відхиляється від середнього до ймовірного ($0P_aAQ_a$ або $0P_cCQ_c$). Лінія D відображає нееластичність попиту. Очевидно, площини будуть різними через зміни обсягу ринку. Доведено, що доходи фермера у разі відхилення обсягів виробництва від середнього не компенсує ринкова ціна. Коливання ринку сільськогосподарської продукції автоматично регулюється п'ятикратним падінням ціни і доходів. Фермери можуть регулювати обсяг виробництва, намагатися зберегти необхідний рівень ціни на продукт. Відомими є спроби обмеження доступу до ринку, зменшення посівних площ тощо. Ринкова система є системним чинником перевиробництва і фінансової кризи.

Американський спосіб викладання економічних проблем фермерського господарства спрямовується на безвихідь. Доводиться спростовувати деякі можливі рішення фермерів, зокрема припинення сільськогосподарської діяльності.

Думка про те, що скорочення попиту негайно приведе до припинення роботи багатьох фермерів, а скорочення посівних площ вирівняє ринок і ціну відхиляється відразу і без зайвих аргументів. Факторами протидії стихійного припинення фермерського руху названо: перевищення фіксованих витрат фермерів над поточними змінними витратами. Плата за оренду землі, відсотків за іпотечні позики під заклад землі та майна, податки – це основні фіксовані витрати фермерського господарства США. Фіксованими можна вважати оплату праці фермера і його родини. Оплату праці найманих працівників, насіння, добрива, паливо, корми для худоби тощо – це змінні витрати. Наявність фіксованих витрат є стимулом до обробки землі, перевагою діяльності над бездіяльністю володарів земельних ресурсів. Ніякого натяку на можливість запровадження ринку землі. Навпаки, йдеться про розширення ринку сільськогосподарської продукції за межами країни.

Автори підручника легко аналізують третій напрямок аграрної політики США – іноземний попит. Проблеми сільського господарства мають тенденцію до загострення через технологічну революцію, що збільшувала пропозицію продукції, коли попит на неї суттєво або зовсім не зростає. Науково-технічний прогрес став фактором загострення проблем фермерського господарства. Механізація і електрифікація ферм; технології покращеного обробітку землі та збереження ґрунтів; іригації; отримання гібридного насіння сільськогосподарських культур; доступність ринків ефективних засобів захисту рослин і мінеральних добрив; покращення селекції та догляду за тваринами, всі ці досягнення втрачали ефективність. Індикаторами науково-технічного прогресу називали також фондоозброєність праці. Число зайнятих у галузі скоротилося більш високими темпами, ніж розмір основного капіталу і землі в обробітку. Автори підручника звертають увагу на фактор попиту, що витікає з кількості населення, що історично скорочується. Рівень споживання продовольства і сільськогосподарської сировини індивідуальним споживачем є відносно сталим. У розвинутих країнах зростання кількості наявного населення означає зростання попиту – суспільного фонду споживання. Темп росту попиту на цю продукцію приблизно тотожні темпам зростання кількості населення. Показники кількості наявного населення США так само як і України мають спадаючий характер.

Окремим розділом розглядається сільськогосподарська політика США. Першочерговим завданням держави є підтримання цінового паритету між цінами на продукти фермерського походження і цінами на товари, що є необхідними для ведення фермерського господарства, з урахуванням тарифів на послуги, орендної плати тощо. Автори неприховано стають на сторону політики цінової підтримки США, але наголошують на тезі про те, що така політика приводить до негативного наслідку – перебільшення пропозиції над попитом. Надлишок продукції вимагає витрат на закупку і зберігання від корпорацій ККК, але підвищує доходи фермерів. Автори підручника критикують сільськогосподарську політику США за надання субсидій і субвенцій крупними фермерам та більш заможним землевласникам, що посилює протиріччя вільного ринку. Критика дії уряду США розповсюджується на глобальний рівень країн ЄС і США. Сільськогосподарська політика США та інших розвинутих країн є програмованою та спрямованою на продовження субсидування фермерів на відміну від політики вільного ринку і конкуренції, а тому є протиріччям розподілу сільськогосподарських ресурсів.

Заслугує на увагу Фермерська програма, що повинна містити ключові питання розвитку: 1) ціни, доходи і субсидії фермерам; 2) охорона природних ресурсів (води і ґрунтів); 3) наукові дослідження у галузі сільського господарства; 4) кредитування фермерів і фінансова політика; 5) страхування ризиків; 6) підтримка розвитку експортного потенціалу регіонів. Від 30-х років минулого століття фермери США отримували і отримують сьогодні субсидії. Проблему фермерства розглянемо виключно з боку економічної політики, тобто політики підтримки цін і доходів.

Розмір субсидій. Надання субсидій аргументується з урахуванням наступних постулатів. Фермер є представником бідніших верств населення. Сімейна ферма – це фундамент суспільного розвитку. Фермерське підприємництво пов'язано з природно-кліматичними ризиками. Ринок сільськогосподарської продукції вважають суцільно конкурентним за сутністю. Фермери мають справу з постачальниками галузей з помітною ринковою владою і домінуванням. Саме з урахуванням таких міркувань доречною є політика, що вибудовується на концепції паритету.

Сутність цінового паритету виражається у тому, що співвідношення цін на продукцію фермера і цін на промислові товари і послуги, що споживаються фермерами, повинно залишатися незмінним. Індекс паритету – це відношення ціни продажів фермерського продукту до ціни закупок засобів виробництва.

Політика цінової підтримки. Принцип паритету дає розумне пояснення державним мінімальним цінам, або цінової підтримки продукції фермерів. Проте дієва цінова підтримка приводить до накопичення надлишків сільськогосподарської продукції. У довготривалому (середньостроковому) періоді ринкові ціни на продукцію фермерів відстають від цін на товари, що закуповують фермери. Для досягнення паритету або наближення до нього уряд повинен встановлювати ціни, що є вищими за паритетні. Цю дію названо політикою цінової підтримки. Метою цієї політики у США, що здійснювалася від 1930 року, була стабілізація і підвищення доходів фермерів. Наслідком цінової підтримки було утворення надлишків сільськогосподарської продукції.

Важливу роль в системі державного управління і регулювання цін та доходів фермерів належить контролю за рівнем витрат на виробництво сільськогосподарської продукції, який з 1973 р. здійснює Міністерство сільського господарства США.

Відбір та аналіз даних передбачає використання показників статистичних обстежень значної кількості фермерських господарств. На основі таких оглядів, враховуючи зміни в урожайності, продуктивності, рівнях цін щорічно готуються галузеві та продуктові баланси кожного штату, з обов'язковим включенням показників про доходи від реалізації основної та побічної продукції, вартісні та, так звані, економічні затрати, які відображають усі виробничі затрати, включи фермерські накладні витрати, страхові платежі, розрахункові відрахування на власні вкладення.

Ці дані стають, як правило, основою розрахунків співвідношення середніх ринкових цін та певних груп дійсних витрат, платежів, відрахувань, які відносяться у США до витрат. Головне завдання, що переслідується цими розрахунками, є визначення міри покриття цінами витрат, платежів та відрахувань, тобто вияснюється питання про те, в якій мірі ринкові ціни в сукупності з прямими державними виплатами здатні відшкодувати фермерам їх витрати на виробництво продукції.

Завершуючи аналіз методичних підходів до викладання аграрної політики в США від Брю і Макконела зауважимо, що їх еталонний характер протистоїть рекомендаціям для України. Але перед тим, як розпочати їх порівняльний аналіз віддамо належне практиці викладання економіки фермерського господарства університету штату Айова (США), що були люб'язно надані нам для вивчення в Інституті аграрної економіки (Київ, Україна). Імперативна традиція в Україні на той час вирізнялася котловим методом ціноутворення на продукцію сільського господарства. Крупні сільськогосподарські підприємства були орієнтовані на камеральну бухгалтерію, собівартість продукції утворювали статті витрат, а закупівельна ціна розраховувалася за формулою «собівартість плюс норматив рентабельності». Звісно, собівартість була усередненою і торкалася статей витрат багатогалузевого господарства, дискримінаційних цін на власні сільськогосподарські ресурси. Такий підхід згладжував нерівно важність вартості і цінності продукції сільського господарства, але був основою поділу сільськогосподарських підприємств на рентабельні і збиткові. Ознайомлення нас з методичними рекомендаціями і методичними матеріалами університету штату Айова сприймалося як наукова новизна. Воно кликало нас до переходу від імперативного до ринкового за змістом викладання економіки, а тому викликає і зараз вдячність тим фахівцям, що до нас приїздили і ділилися досвідом. Звернення до цього матеріалу носить ілюстративний характер, а тому викладається без необхідного перекладу і тлумачення. Важливо виключно схема і підхід до викладу економічної теорії фермерського господарства США: непорушність єдності категорій ринкової рівноваги у множині потоків продукції та ресурсів на шляху від інвестування до прибутку і кеш-потоків готівкових коштів.

Аналітичний процес в університеті поділено на дві частини: а) скорочений увідний і б) змістовний розширений. У першому наближенні студентам надається можливість аналізувати 17 основних показників руху потоків, що розкладаються на групи фермерських господарств (табл. 1).

Пропонується не тільки ознайомитися з показниками матриці спостереження, а й попрацювати самостійно нам вимірами власного фермерського господарства за схемою. Наукову новизну містить також семантика і прагматика навчання, що концентрує увагу на потоках готівки, що витрачається і розподіляється за кеш-напрямами. Структура і зміст зошити підкреслюють визначальне значення основного ресурсу виробництва – землі. Співставність показників у групах досягається через використання вагових показників – показників доходів і витрат на одиницю земельних ресурсів і фізичного обсягу продукції. Широко використовується поняття кеш-потоків, що може бути утлумаченим як розподіл потоків за факторними витратами виробництва. Дослідження механізмів розподілу витікає саме з аналізу різних груп фермерських господарств. Зауважимо для подальшого аналізу процесу вивчення аграрної політики США: ринок землі, вартість і цінність основного ресурсу як ціноутворюючого фактору на цьому рівні, так само, як на політичному рівні не піднімається і не обговорюється. Механізми підтримки фермерського господарства залишаються недоторканими.

Таблиця 1. SUMMARY OF INCOME AND COST FOR CORN

		Unit	Low Third Group	Middle Third Group	High Third Group	Total Group	Your Values
1	Farms	number	64	64	64	192	
2	Planted acres	acres	180	250	241	224	
3	Diverted acres	acres	8	12	12	11	
4	Harvested field / зібраний урожай	bu,ton/a	150	160	169	160	
5	Gross crop in come / дохід	\$/acre	309,91	342,54	377,43	343,29	
6	Economic costs						
	Inputs	\$/acre	87,61	84,14	79,43	83,73	
	Land	\$/acre	105,2	105,16	105,06	105,08	
	Machinery	\$/acre	79,43	63,75	57,3	66,83	
	Labor	\$/acre	23,09	21	19,28	21,13	
	Miscellaneous	\$/acre	5,15	4,44	4,73	4,77	
7	Total economic costs	\$/acre	300,31	278,49	265,8	281,54	
8	Profit and management return	\$/acre	9,6	64,04	111,63	61,78	
9	Operator's share of gross in come	\$/acre	255,97	288,14	353,85	299,32	
10	Operator's share of total costs	\$/acre	246,36	224,1	242,22	237,56	
11	Gross in come per bushel or ton	\$/bu,ton	2,17	2,25	2,35	2,26	
12	Total costs per bushel or ton	\$/bu,ton	2,12	1,83	1,66	1,87	
13	Profit and management return per buton	\$/bu,ton	0,05	0,42	0,69	0,39	
14	Return on total capital investment	%	11,2	25,7	35,5	24,1	
15	Return to un paid labor	\$/hour	12,59	32,09	60,23	34,97	
16	Total cash flow requirement	\$/acre	180,75	183,56	195,56	186,62	
17	Cash flow required per bushel or ton	\$/bu,ton	1,5	1,41	1,3	1,4	

Джерело: CROENTER PRICE RECORD: STATE SUMMARY, IOWA STATE UNIVERSITY, 1992.

Зміст наступного етапу навчання містить аналогічну, але розширену схему аналізу. Філософія подальшого аналізу ґрунтується на дедукції понять і деталізації процесів (табл.2).

Таблиця 2. DETAILED INCOME AND COST ANALYSIS FOR CORN

	Unit	Low Third Group	Middle Low Third Group	High Third Group	Total Group	Your Values
		дрібні	середні	великі	разом	
A	Б	1	2	3	4	5
1. Production						
1. Total crop acres, entire farm	acres	446	616	695	586	
2. Crop acres planted	acres	180	250	241	224	
3. Acres diverted	acres	8	12	12	11	
4. % of acres diverted	%	4,4	4,5	4,9	4,6	
5. Harvest yield	bu, ton/a	150	160	169	160	
6. Harvest yield as % potential yield	%	112	118	123	118	
2. Income						
A	Б	1	2	3	4	5
1. Price of crop at harvest	\$ per bu.	1,89	1,91	1,94	1,91	
2. Value of crop production	\$/acre	283,46	305,24	327,76	305,49	
3. Value of secondary product	\$/acre	1,83	1,93	3,83	2,53	
4. Value of crop in insurance payments	\$/acre	1,14	0,2	2,88	1,41	
5. Value of government payments	\$/acre	38,33	51,5	62,44	50,76	
6. Total crop income per planted acre	\$/acre	324,76	358,87	396,91	360,18	
7. Total crop income, planted and diverted acres	\$/acre	300,93	342,53	377,38	343,28	
3. Input Costs						
A	Б	1	2	3	4	5
1. Seed	\$/acre	22,78	21,64	22,08	22,17	
2. Fertilizer	\$/acre	32,7	31,6	29,36	31,22	
Nitrogen	\$/acre	19,3	18,3	17,53	18,29	
P and K (annual cost)	\$/acre	10,09	9,71	9,43	9,74	
Manure and other	\$/acre	3,32	3,86	2,4	3,19	
3. Ag lime (annual cost)	\$/acre	1,44	0,63	0,58	0,88	
4. Herbicide	\$/acre	22,37	21,82	19,58	21,26	
5. Insecticide and fungicide	\$/acre	2,78	3,26	2,96	3	
6. Crop insurance	\$/acre	4,25	4,11	3,96	4,11	
7. Interest on inputs costs	\$/acre	5,18	4,9	4,72	4,93	
8. Total cost of inputs per planted acre	\$/acre	91,51	87,96	83,23	87,57	
9. Input for diverted acres (per a. diverted)	\$/acre	3,81	4,11	5,91	4,61	
10. Average input cost, planted and diverted	\$/acre	87,61	84,14	79,43	83,72	
4. Land Cost						
A	Б	1	2	3	4	5
1. Rental value of owned land	\$/acre	102,34	102,11	106,3	103,64	
2. Cash rent paid	\$/acre	102,87	94,99	94,76	96,8	
3. Share or bushel rent	\$/acre					
Landlord's share of income	\$/acre	157,78	162,04	189,48	166,68	
-landlord share of input, machinery cost	\$/acre	44,21	42,94	42,74	43,38	
=indirect land cost for tenant	\$/acre	113,57	120,49	146,75	123,84	
4. Diverted acres land cost	\$/acre	27,92	46,83	82,99	52,58	
5. Average land cost, planted and diverted	\$/acre	105,01	105,14	105,05	105,07	
6. Land cost per bushel of corn	\$/bu, ton	0,74	0,69	0,65	0,69	
5. Machinery Costs						
A	Б	1	2	3	4	5
1. Depreciation	\$/acre	23,44	18,6	17,92	19,99	
2. Capital charge (interest)	\$/acre	11,72	9,27	8,96	9,98	
3. Lease payments	\$/acre	1,09	1,28	0,84	1,07	
4. Housing	\$/acre	4,18	1,02	0,96	2,05	
5. Insurance	\$/acre	1,13	1,06	1	1,06	
6. Fuel and lubrication	\$/acre	6,68	6,81	5,88	6,46	
7. Repairs	\$/acre	12,23	11,41	10,01	11,22	
8. Custom hire or rental costs	\$/acre	8,79	3,97	1,64	4,8	

9. Variable drying cost	\$/acre	13,94	12,71	11,99	12,88	
10. Subtotal	\$/acre	83,19	66,14	59,2	69,51	
11. -75% of custom hire in come	\$/acre	2,96	2,82	2,12	2,63	
12. Notal machinery cost on planted acres	\$/acre	80,17	63,05	56,67	66,63	
13. Machinery cost ondiverted acres	\$/acre	52,39	61,23	42,86	52,16	
14. Average machinery cost, planted and diverted	\$/acre	79,48	63,75	57,29	66,84	
15. Machinery in vestment	\$/acre	218,05	178,83	168,94	188,61	
16. Points of moisture removed	points/bu	9	9	8	9	
17. Variable dry ingcost perpoint	\$/point	0,0122	0,0099	0,0091	0,0104	
18. Variabledry ingcostper bushel, to 15%	\$/bu	0,092	0,081	0,071	0,081	

6. Labor Costs

A	B	1	2	3	4	5
1. Unpaid labor	\$/acre	19,84	16,02	15,88	17,25	
2. Hiredlabor	\$/acre	3,84	5,42	3,62	4,29	
3. Totall aborcost on planted acres	\$/acre	23,68	21,44	19,5	21,54	
4. Labor cost on diverted acres	\$/acre	9,24	12,51	15,16	12,3	
5. Average labor cost, planted and diverted	\$/acre	23,09	21	19,28	21,13	
6. Estimated hours of laborper acres	\$/acre	4,96	3,72	3,32	4	
7. Field hours peracres (ifrecorded)	\$/acre	0,9	0,83	0,86	0,86	

7. Other Costs

1. Miscellaneous expenses	\$/acre	5,15	4,44	4,73	4,77	
---------------------------	---------	------	------	------	------	--

8. Cash Flow Requirements (planted and diverted acres) Рух готівки

A	B	1	2	3	4	5
1. Cash cost for inputs	\$/acre	72,76	70,39	73,24	72,13	
2. Cash flow needed for land (готівка на оренду землі)	\$/acre	52,47	58,79	71,09	60,78	
3. Cash flow needed for machinery (готівка на машини)	\$/acre	46,53	44,52	42,89	44,65	
4. Cash labor cost (готівка на оплату праці)	\$/acre	3,84	5,42	3,62	4,29	
5. Cash cost for miscellaneous	\$/acre	5,15	4,44	4,73	4,77	
6. Total cash flow requirement peracre (Всього готівка)	\$/acre	180,75	183,56	195,56	186,62	

Джерело: CROENTER PRICE RECORD: STATE SUMMARY, IOWA STATE UNIVERSITY, 1992.

Позитивний методологічний досвід цієї аналітичної моделі повинен бути використаний при викладанні різних предметів у нашому університеті так само як і інший економічний досвід підприємництва.

Тепер спробуємо аналізувати програму дій для України, що розроблялася експертами Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) для того, щоб порівняти заходи, що були рекомендовані державі Україна, і моделі економічного механізму подолання власних проблем США [5].

Місія Світового банку вперше відвідала Україну у жовтні 1992 року. Її очолював пан Чабо Чакі, а присутніми були пани: Ізраел Брюк, Ульріх Костер, Марк Ландейл, Рой Постерман, Цві Лерман, Оскар Хоніш, Хелмар Охс, Лінн Енгстранд, Роберт Вогель, Чак Антольц, Арманд Уліг. У підготовці доповіді взяли участь двоє фахівців з Європейського банку реконструкції та розвитку: Йорк Селшоп і Мішель Реньє.

Позитивним результатом реформування було розв'язання питання можливості приватного підприємництва, що привело до формування загону фермерських господарств. Їх розмір був орієнтований на американський, а не на європейський еталон. Нагадаємо, що неоліберальна парадигма розвитку містила ряд позитивних рекомендацій, зокрема: запровадити систему ринкових механізмів саморегулювання економіки; створити систему ринкової інфраструктури та послуг; встановити приватну власність на землю та інші сільськогосподарські ресурси; сформувати сектор життєздатних сільськогосподарських підприємств; реорганізувати великі господарства і створити необхідні умови для приватних господарств; приватизувати і реконструювати підприємства агропромислового комплексу; створити дієву фінансову систему обслуговування сільського господарства; визначити нову роль уряду у сфері сільського господарства [5].

Зміст пункту першого (Ринкові механізми саморегулювання) розкривалися такими заходами: а) згорнути командну економіку, зняти всі механізми регулювання збуту, ліквідувати систему державного замовлення, припинити постачання матеріально-технічних ресурсів; б) поліпшити систему ціноутворення на основі принципів вільного ринку, зняти обмеження на торговельні націнки, в) зменшити й припинити дотації сільському господарству й постачальникам засобів виробництва для села; г) лібералізувати внутрішню й зовнішню торгівлю, зняти існуючі обмеження на експорт та імпорт, запровадити єдине податкове й тарифне регулювання на основі вартості, ліквідувати квоти і ліцензії, запровадити страхування на захист контрактів, ліквідувати підприємства, що були монополістами у галузі торгівлі; д) створити мережу соціального захисту груп населення з низьким рівнем доходів, змінити систему дотації споживчих цін на хліб та інші продовольчі товари для населення адресною допомогою. Декларувалася мета запровадження принципів саморегулювання – продовольча безпека, але за змістом ці заходи, схоже, спрямовані на повну руйнацію аграрної потужності СГК України.

У пункті 2 йшлося про формування ринку сільськогосподарської продукції та ресурсів, поліпшення системи постачання засобів виробництва через сприяння розвитку приватної й кооперативної торгівлі. Згортання системи державних закупок сільськогосподарської продукції йшло поряд з лібералізацією торгівлі за участю посередників. Інфраструктура оптових ринків мала бути оптимальною, а система ринкової інформації – максимально повною.

Пріоритетність приватного володіння землею без будь-яких обмежень на оренду чи продаж – це вимога третього пункту вашингтонського проекту. Передбачалася розробка земельного кадастру й завершення реєстрації земельних ділянок, запровадження нової системи оцінки та реєстрації земель, приватна або муніципальна власність. Окремим пунктом виділялась вимога дозволити володіння землею іноземцям. У цьому розділі йдеться також про згортання соціальних програм на селі й запровадження муніципальної системи соціальних послуг. Для фінансування сфери соціальних послуг пропонувалася система місцевого оподаткування.

Створення нових приватних господарств за рахунок реформованих крупних, формування системи капіталістичної мотивації праці, перебудова великих господарств за принципами особистої зацікавленості, створення посередницьких структур для співробітництва між виробниками і споживачами, – все це зміст четвертого пункту плану реформ.

У пункті 5 передбачалася пріоритетність приватного фермерського господарювання, система іпотечного кредитування під заставу земельних ділянок. Завершальним етапом цього розвитку мало бути формування місцевих й регіональних фермерських кооперативів.

Приватизація і реконструкція підприємств агропромислового комплексу – наступний програмний пункт. Тут йдеться про формування «концернів» і компаній на основі обласних і районних державних підприємств харчової промисловості, підвищення ефективності галузі, безпеку продовольства, зокрема через сертифікацію виробництва, стандартизацію, розробку нових українських стандартів якості та безпеки продовольчих товарів тощо.

У пункті 7 визначено завдання: створення належної правової інфраструктури для іпотеки та ринку землі, системи товарно-кредитних корпорацій, формування нової фіскальної політики.

Останній пункт формує уявлення реформаторів щодо підвищення якості роботи Уряду та ефективності ринку сільськогосподарської продукції. Передбачалося формування нової сільськогосподарської політики, зокрема торгівлі, формування української системи інноваційного розвитку через інформатизацію підприємств про нові результати наукових досліджень і нові технології.

Ключовими елементами мети реформування в упорядкованій системі заходів, розроблених у 1993 році, була зміна командної економіки на ринкову. Якщо дати визначення змісту командної економіки як економіки з високим ступенем державного регулювання, зокрема імперативного ціноутворення, планування факторів і результатів виробництва, визначення напрямів і обсягів реалізації кінцевої продукції з метою досягнення політичної мети розвитку держави, то стає зрозумілим, що зміст і задум реформаторів є очевидним. Не виключено, що великі держави вирішили мирно «освоїти» територіальний простір України на свою користь.

Особливо недосконалим є другий пункт Плану дій, який з одного боку, є соціально орієнтованим і нібито протидіє ринковій орієнтації економіки, а з іншого боку, є шаленим тиском на бюджети всіх рівнів, подолати який економіка перехідного періоду не спроможна. Діючи за таким Планом Уряд України привів до загострення проблеми, скорочення соціальних програм, але найбільшого удару ринковим трансформаціям завдало скорочення виробництва й зайнятості.

Третій пункт Плану дій Уряду передбачав земельну реформу. Почуття «власника» землі й майна було визнано пріоритетним до підприємництва. За висновком Шумпетера економічним дивом є не просто власник ресурсів, а діловий ефективний власник, не дрібний виробник, а монополіст, що здатний фінансувати науковий пошук ефекту. Для підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва треба шукати не господаря, а знавця технологій, менеджера наукових розробок. Виявилось, що приватизація стала банальною формою первинного накопичення капіталу й формування класу капіталістів на селі.

Четвертий пункт Плану дій також не дав позитивних результатів. Приватизацію та заохочення громадян до діяльності (підприємництва) у подальшому викладі тексту документа Стратегії замінено словами: «Демоніфікація, приватизація та сприяння входженню засобів сільськогосподарського виробництва та сільськогосподарської продукції у сфери виробництва, переробки, імпорту та реалізації». Ключове слово «підприємництво» було змінено на «приватизацію». Як показала вся подальша історія реалізації Плану дій саме пріоритетність «почуття власника» над «підприємництвом» привела до руйнування фермерського руху, інших прогресивних форм організації виробництва і технологій в сільському господарстві [5].

П'ятий пункт Плану у першому читанні був спрямований на створення структури для надання послуг у галузі фінансів. Проте потім у наступний період йдеться зовсім про інше, а саме: створення системи послуг освіти, сільськогосподарської пропаганди, послуг у сфері інформації, а також нормативного регулювання, яка б задовольняла вимоги ринкової економіки. Така підміна понять в реальній економіці має всі негативні наслідки, які тільки можна уявити з урахуванням монополії ринку готівки і капіталу для простих господарських формувань у сільському господарстві.

Пункт 6 Плану дій про «Побудову системи фізичної інфраструктури, яка б задовольняла потреби орієнтованої на ринок системи виробництва, переробки та розподілу» не є тривіальним. Як виявилось, система

виробництва, зберігання, транспортування, переробки й торгівлі продукцією сільського господарства й продовольства була порушена посередниками, тінювими схемами продуктових потоків на експорт.

Пункт 7 Плану виглядає не як інструмент раціоналізації або реструктуризації державних установ відповідно до їх нових функцій, а ліквідації системи державного управління взагалі. Нічого ефективного для економіки така перебудова не принесла, сфера зберігання продукції втратила своє міністерство, скасовано управління у харчовій промисловості, сільському господарстві. Всі ці та інші відомства невинувато об'єднані у міністерство, що відає аграрною політикою.

План дій не містив орієнтирів щодо галузевого структурного розвитку сільського господарства, але у коментарях до нього автори не оминули цього питання. Недвозначно натякується на пріоритетності виробництва зерна та вирощуванні інших сільськогосподарських культур. Але виправлення справ у тваринництві вважається критичним елементом відбудови, оскільки воно потерпає від падіння внутрішнього попиту та застою у сфері експортних потреб. Скорочення, структурна перебудова та підвищення якості поголів'я повинні бути основними цілями цієї підгалузі, в той час як покращання господарювання у сфері забезпечення кормової бази є важливою передумовою цього успіху. У найближчий час економічно найбільш перспективними для країни є продукти рослинництва, що можуть бути реалізовані на західних ринках після неглибокої переробки (зерно, олійні культури) або такі, що можуть служити заміною валютних імпортованих товарів [5].

Керуючись такою програмною тезою уряду України привели не тільки до повної руйнації молочного скотарства, свинарства й птахівництва, а й до білкового голодування великих груп населення у великих містах й промислових центрах України. Автори прогнозували, що експорт продукції тваринництва на Захід буде обмежуватись низьким рівнем ефективності та незадовільним станом основних виробничих фондів у харчовій промисловості. Підвищення цін на продукти тваринництва не могло не привести до скорочення попиту на галузевих ринках, що у історичній короткостроковій ретроспективі привело до винищення худоби і птахів на фермах. Експорт такої продукції до Росії в умовах дестабілізації відносин суттєво скоротився з усіма негативними для економіки села наслідками.

Все підкорялося вимогам революційного переходу до капіталізму, первинного накопичення капіталу. Політика шокової цінової терапії перетворилася на перманентне зростання цін для населення, й фактор дестабілізації економіки. Автори трансформаційних процесів не переймалися розрахунками, а тому поняття «термін» досягнення мети, або виконання етапу не мав будь-якої конкретності. Відсутність програмної моделі реформування для довгострокової або середньострокової перспективи ніхто конкретно не обґрунтовував засобами й ресурсами. Втрати економіки й соціального розвитку були невідворотними, але такого спаду виробництва й погіршення рівня життя населення України на Заході не очікував ніхто.

План дій Уряду був ганебним за своїм змістом у контексті соціально-економічного розвитку села. Ознаками цього процесу було скорочення соціальних програм, пов'язаних з утриманням дитячих садочків, шкіл, клубів, закладів охорони здоров'я. Поняття і почуття власності (точніше: права на пай) не додавало аргументів на користь реформ.

В результаті революційних трансформацій загострилася демографічна ситуація на селі, що передбачали реформатори. Не підтвердилися їх сподівання на те, що чисельність сільського населення навіть дещо зросте порівняно до попереднього періоду а потім, можливо, цей процес піде у зворотному напрямі, що розмір сільської сім'ї матиме тенденцію до збільшення, оскільки менша кількість селян буде знаходити роботу у містах. Проте точним виявився прогноз про можливість збільшення соціальної напруженості в селах і сім'ях, особливо коли перспектива працевлаштування залишається слабкою. Теза про те, що багато потенційних труднощів, пов'язаних із зміною демографічної ситуації на селі, можна полегшити шляхом вжиття відповідних політичних заходів, зокрема через створення добре оплачуваних робочих місць, виявилася примарною.

Бажалося, щоб приватизація і перехід до ринкової економіки вплинули на існуючу сільську мережу соціальної безпеки та забезпечення сільських мешканців соціальними послугами. Проте реалії сільського буття були такими, що більшість виробничих та соціальних послуг там забезпечували колгоспи, зокрема, оранка і обробіток присадибних ділянок землі, забезпечення кормами і молодняком худоби, закупками надлишків продукції і худоби та багато-багато інших. Реформатори пропонували передати окремі соціальні функції по наданню таких послуг місцевим органам влади, але як показала практика, вони не мали, не мають і не будуть мати фінансових ресурсів для вирішення соціально-економічного розвитку територій без запровадження системи регіональних податків і зборів. Цей факт зводив нанівець всі потуги реформаторів позбавити виробничі структури соціальних витрат. Практика наступного реформування показала, що тільки економічно сильні (крупні) товаровиробники мають фінансовий потенціал для вирішення проблем відтворення продуктивних сил виробництва.

Вважалося, що на селі немає більш нагальної проблеми як стимулювання зайнятості поза межами колективних господарств. Проте в умовах згорання ринкового попиту на ринках сільськогосподарської продукції і продовольства багато таких господарств не спроможні вести нормальне економічне відтворення і розвиватися. Нові приватні господарі не утворили новий сектор економіки середнього рівня між крупними і дрібними (присадибними) господарствами. Зрештою, фермерське господарство зникло як фактор конкуренції з крупним колективним і за статистикою утворює з ним один сектор товарного виробництва.

Іншим невідкладним завданням соціального розвитку вважалося збереження прийняттого рівня соціальних послуг на селі у період трансформації та після приватизації великих господарств, підвищення

здатності місцевої влади реагувати на соціальні та демографічні зміни шляхом встановлення у сільській місцевості більшого фінансового контролю. Вони вимагали розробити послідовну стратегію, яка б сприяла розвитку села шляхом передачі відповідальності за цю діяльність місцевій владі. Одним із найефективніших засобів виконання цієї вимоги є передача місцевим органам влади більшого контролю над своїми власними бюджетами і, отже, над своїм майбутнім. Ця чудова думка залишилася поза увагою Уряду, коли йшлося про надання прав регіонам на збільшення частки податкового поля, але ретельно здійснювалися плани ліквідації соціальних програм, закриття садочків, шкіл, лікарень тощо.

Проблему зайнятості селян вирішили досить оригінально: пропонувалося вважати їх зайнятими у присадибному господарстві. Очевидним є те, що регіони не спроможні вирішувати проблеми зайнятості. Відносний надлишок робочої сили та обмежені перспективи зайнятості у несільськогосподарських галузях свідчать про те, що може виникнути потреба в таких структурах і способах виробництва, які характеризуються більш високими витратами праці.

Теоретичний аналіз проблем аналізу економіки можна віднайти на той час багатьох вчених і практиків [1].

Ресурсоємність – поняття, що містить ознаки трьох факторів: землі, праці, капіталу, – а технології тяжіють до канонів класичної економічної теорії. Проте постулати класичної економічної теорії А.Сміта і Д.Рікардо у нас були згальовані ще раніше. Зараз частіше можна чути наголос на дію закону вартості, зокрема на методологічному рівні. Повсякчас від молодих реформаторів можна почути бажання підвищувати ціни і тарифи для населення через зростаючу «собівартість». Ці неподобства, що не є сумісними з новітньою теорією економічної рівноваги Кругмана, вони намагаються виправдати не жадобою до наживи, а реальними витратами виробництва.

Пол Кругман, лауреат Нобелівської премії 2008 року, американський учений, професор Прингстонського університету, віддає перевагу балансовій теорії економічної рівноваги від розроблення до обґрунтування нової економічної географії та нової теорії ринкової економіки [2].

Ключовими питаннями новизни є декілька. Перше Велике і мале підприємство є однаково продуктивними, якщо мають рівність фактороємності виробництва. Факторна ємність – це відношення факторних витрат на одиницю кінцевої продукції. За таким посилом виробляється теорія рівноваги зростаючих фондів споживання фондам оплати праці. Віднайшовши крапку рівноваги ми нічого не можемо говорити про середній розмір підприємства і підприємства. Як виявляється фактороємність виробництва є однаковою для всіх підприємств, а тому відсутнім є ефект від масштабу. Немає місця конкуренції, зникає її необхідність. Немає потреби визначатися з приводу спеціалізації регіонів і держав для мотивації раціональної міжнародної торгівлі. Невеликі й нескладні моделі Кругмана відкрили нове знання у галузі торгівлі. Економіка має сталу кількість споживачів, що дає підстави для простого формулювання функції корисності. Перша похідна функції споживання більша нуля. Це означає, що потребам притаманні ознаки насичення. Друга похідна функції споживання менша нуля, а тому процес насичення погашає приріст потреби. Рівновага зростаючого попиту (m) і сталих доходів (w) утворює балансову модель, що може носити ім'я Кругмана. Для її теоретичного розв'язання потрібно не так багато припущень. Нова економічна політика не усуває конкуренцію, але конкуренція і торгівля виникає не тільки і не стільки від спеціалізації держав, як від конкуренції технологічних рішень держав і монополій. Ключовим для нашого аналізу є рівність факторних ємностей виробництва у монополістичній конкуренції. Треба наголосити про актуальність нового змісту аналізу для «старого світу» і країн, що розвиваються. Але найбільш актуально звучить питання аналізу фактороємності на рівні сільськогосподарського підприємства, що використовує земельні та біологічні ресурси рослинництва і тваринництва.

Прихильники кейнсіанської традиції і маршаліанського вчення з Великобританії свідчать про те, що жодна економіка не може бути ефективною без суспільного (державного) регулювання економічного процесу. Принциповими є питання унормування фіскальної політики, дотримання правил поведінки окремих фірм; удосконалення договірної взаємодії фірм у процесі інноваційного розвитку; виявлення і усунення з ринку малоефективних фірм і посередників. Для розв'язання таких завдань треба зрозуміти, яким чином досліджується економічний процес. Існує думка, що дослідження еволюційної економіки можуть бути плідними для нашої економіки у перехідному періоді.

Мета моделювання економіки полягає у тому, щоб не просто описати господарську систему, а й отримати нові знання. Витлумачувати реальні події в економіці (постійні збурення) має така теорія, котра ґрунтується на принципах адаптивності та адаптивних змін. Пристосування господарської системи до економіки перехідного періоду має формалізуватися на ключових припущеннях, зокрема фіскальній імперативній реакції на зміни напрямку динаміки ефективності системи, зростанням ринкової вартості майна, статків і «податкового поля». Дослідження соціально-економічної динаміки є предметом соціології та економіки. Проблемними для науки соціології є питання суспільного розвитку, підвищення добробуту і рівня життя населення. Встановлено, що економічні процеси та явища, що впливають на кінцеві результати суспільного розвитку, носять еволюційний характер. Утворилася нова галузь науки, що отримала назву «Еволюційна теорія економічних змін» [4].

Еволюційну теорію розвитку економіки розробив у своїх працях Йозеф Шумпетер (США) [6]. Ключовим питанням розвитку є фактор часу. Ситуація у попередньому періоді несуттєво впливає на перехід ймовірності між t і $t + 1$ періодами, а тому процес зміни ситуації або її «стану» вважають марківським

процесом – «крок вперед і два кроки назад». У широких межах теоретичної схеми можна побудувати велику кількість випадкових процесів і часткових моделей. Кожна з них визначає лише окремі випадки марківського процесу, які можна аналізувати за допомогою математичних теорем. Однак для того щоб такий аналіз приводив до висновків, які мають прозорий економічний сенс, у моделях мають бути присутніми деякі специфічні особливості.

Чільне місце в економіці посідає підприємець, але не тому, що він є власником, а тому, що він має непересічні особисті якості: ініціативність, хист до передбачення, авторитет, готовність до ризику, здатність до інноваційної діяльності. Відтак головним агентом ефективної конкуренції, тобто такої, що стимулюється прагненням підприємця до отримання надприбутків за рахунок монопольних переваг, є підприємець-новатор.

«Кожна успішна інновація веде до монополії, а кожна монополія сприяє інновації». Перемога забезпечується не зменшенням витрат, а повним усуненням конкурента з ринку: конкурент-новатор руйнує самі засади існування інших конкурентів.

Ця концепція включає п'ять модераторів: 1) створення нового товару або нової якості товару; 2) створення нового методу виробництва; 3) відкриття нового ринку; 4) відкриття нового джерела факторів виробництва; 5) створення нової організації (монополії, олігополії). Можна продовжити передбаченням монопольної (олігопольної) конкуренції. Вихідним положенням економічної системи визнається стан рівноваги. Джерелом розвитку слугують внутрішні процеси, нові комбінації виробничих ресурсів, що приводять до впровадження інновацій.

Підприємець – господарський суб'єкт, функцією якого є безпосереднє здійснення нових комбінацій і який виступає активним елементом цього процесу. Економічна функція підприємця є дискретною (вона виконується доти, поки нова комбінація не перетвориться на рутину).

Підприємництво не є професією, не становить стійкий суспільний клас, відповідні якості й навички можуть бути втрачені, перейти до інших людей. Новаторську функцію-підприємця Й. Шумпетер чітко відокремлює від функції капіталіста: підприємець не обов'язково має право власності на майно і, отже, не несе ризику (ризикує той, хто позичає підприємцю гроші). Підприємець – не винахідник, а людина, яка економічно реалізує винахід; разом з тим своїм новаторським характером функція підприємця відрізняється від рутинних функцій менеджера.

Мотивація підприємця новатора – це особлива специфічна мотивація, що потребує не якнайшвидшого задоволення потреб, активної діяльності заради створення підприємства, перемоги над суперниками, подолання труднощів. Цього можна досягнути на основі дару передбачення, сильної волі й розвинутої інтуїції. Прагнення до нововведень, віра у власні сили, вміння ризикувати, відчуття власної незалежності – особисті якості, що характеризують підприємця і не залежать від класової й соціальної належності. Конкуренція стимулюється тяжінням підприємця-новатора до отримування надприбутків за рахунок переваг, набутих не зменшенням витрат, а внаслідок повного усунення конкурента з ринку: конкурент-новатор руйнує навіть можливість існування інших конкурентів. Досконала конкуренція втрачає своє значення і не може розглядатись як модель максимальної ефективності. За умов досконалої конкуренції стимул до технічного прогресу стає дуже слабким, бо надприбуток від інновацій швидко ліквідується конкурентами, які не витрачаються на розробки та впровадження нововведень, але негайно їх переймають. Досягнуті переваги перетворюються на втрати. Тяжіння норми прибутку до усереднення також не сприяє досягненню переваг на ринку. Для економічного розвитку все більш необхідними стають великі капітали.

Монополія. Шумпетер вважав, що економічна ефективність за умов урівноваженого стану економіки гальмується проблемою використання ресурсів і технологічних можливостей. Досконала конкуренція стає неможливою, оскільки продавці (покупці) перебувають у неоднакових умовах.

Виграш забезпечується об'єктивними умовами і не досягається за рахунок інших. Переваги, які отримує виробник завдяки винятковому становищу на ринку, є монопольними перевагами. Найбільш значущі результати дає новаторство, забезпечуючи підприємцю прорив, як в галузі ціноутворення, так і охоплення ринку.

Але монополії у чистому вигляді не існують. Це лише тимчасове явище. Більш важливою для ринку, для економіки в цілому є об'єднання групи конкурентів в олігополію, що сприяє технічному прогресу. Олігополія збільшує впевненість інвесторів щодо високих прибутків.

Економічна рівновага. Динаміка статичного балансу економіки унеможливорює врівноважувальну дію конкуренції. Навпаки, ефективна конкуренція веде до розбалансування, перебудови економіки, стрибка у розвитку продуктивних сил.

Теорія інновацій Шумпетера створила можливість узгодження таких явищ, як вільна конкуренція й монополія, котрі до нього розглядали як ринкові ситуації, що виключають одна одну. Поняття конкуренції полишає межі товарного світу й ринкових відносин.

Еволюція економічної динаміки. Коли немає місця досконалій конкуренції, її замінено альтернативною формою – недосконалою конкуренцією. Він визнавав, що його трактування конкуренції виходить за межі аналізу ринку і не спрямоване на вирішення проблеми ринкової рівноваги. Теорія ефективної конкуренції пояснює загальні причини циклічного розвитку, але не торкається внутрішніх закономірностей функціонування ринкового механізму. Зрозуміло, що таку конкуренцію не можна пояснити з погляду

традиційних її форм: досконалої чи недосконалої конкуренції. Але модель ефективної конкуренції добре «вписується» у модель монополістичної конкуренції Чемберліна, яку можна розглядати у цьому контексті як намагання диференціювати продукт або виробництво.

Висновки. Нещодавно виступаючи в Україні проф. Ерік Райнерт (Нідерланди) на питання чи варто запроваджувати ринок землі в Україні відповів: «Не слухай, що вони говорять і не читай, що в МВФ пишуть, а дивись, що вони роблять». Ефект від приватизації землі для олігархів був шаленим, але у рамках понять хрематистики – науки про мистецтво збагачення. Ефективність сільськогосподарської діяльності не тільки не зростала, а й падала через скорочення потоків худоби, виробництва м'яса і молока. Зростання експорту зерна і насіння олійних культур не може бути визнаний позитивним ефектом для земельного ресурсу, що перерозподілився від кормових до технічних культур. Інтегральна земельна ресурсоемність сільськогосподарського виробництва не знизилася, це – вирок реформуванням. Не важко уявити наслідки запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення. Лендлорди внесуть свою власність як фактор ціноутворення на продовольство, що загострить продовольчу проблему.

Спектр сільськогосподарського виробництва в Україні є надто широкий для єдиної концепції розвитку. Треба розмежувати підприємництво за ознаками розміру тобто концентрації виробництва. Дрібні нетоварні підсобні господарства населення з площею до 1 га можна було б не брати до уваги. Селянські ферми, чисельність яких може зростати в результаті трансформації сільського господарства, варто поділити на групи. Стандартизованими можуть бути господарства за ознаками площі землекористування. Але вона не може досконало відображати розмір господарства, його дохід, податкове поле, земельну ренту без урахування якості земельних ділянок. Розмір ферм не є тотожним їх землекористуванням і не може обчислюватися площею земельних ресурсів. Тому пропонується запровадити відповідну систему обліку господарських формувань за стандартизованими економічними ознаками.

Новітня історія земельних відносин в США не підтверджує тезу про приватну власність як основу ринку, прогресу, ділової активності і винахідливості. Статистика свідчить, що передача землі в оренду крупним фермерам покращує економічну ефективність її використання. Досвід США показує, що малі за розміром ділянки непридатні для меліорації, сівозмін, агрохімії та високопродуктивної техніки.

Багаторічний досвід США показує, що приватна власність на землю не гарантує збереження довкілля і самої землі. Більшість американських ферм ще на початку минулого століття відмовились від сівозмін, переходячи до монокультурної системи, скорочували площі пару, вели повсюдну оранку навіть високо еродованих земель. Результатом були пилові бурі, виснаження плодоносних земель, забруднення водних джерел тощо.

Список використаних джерел

1. Бодриков М. Классическая теория ценности: современное звучание нерешенных проблем. / М.Бодриков // Вопросы экономики, 2009, № 7. С. 97–118. Бібліогр.:8 назв.
2. Волчкова Н. Новая теория международной торговли и новая экономическая география (Нобелевская премия по экономике 2008 года). / Н. Волчкова // Вопросы экономики, 2009, №1. – С. 68–83. Бібліогр.:29 назв.
3. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с 13-го англ. изд. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 974 с. [Електронний ресурс].-Режим доступу: www.alleng.ru/d/econ/econ007.htm
4. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: fingal.com.ua/content/view/886/39/1/3/
5. Україна: сільськогосподарський сектор у перехідний період./ Дослідження по країні Світового Банку – Надруковано у Сполучених Штатах Америки. 1995 Міжнародний банк реконструкції та розвитку / Світовий банк. 1818 H Street, N.W. Washington, D.C. 20433, USA. – 205 с.. (ISSN: 0-0253-2123).
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития: (Исследование предпринимательства, прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). – М.: Прогресс, 1982; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Шумпетер,_Йозеф

References

1. Bodrykov M. Classical Theory of Values: Modern way of unreal problem // Questions of economy, 2009, number 7. S. 97-118.
2. Volchkov N. New theory international trade and Novaya Economic Geography (Nobelevskaya premium economy in 2008). // Questions of economy, 2009, №1. - P.68-83.
3. McConnell C.R, Brue S.L Economics: principles, problems and politics. Per. s 13th Eng. ed. - M.: INFRA-M, 1999. - 974 s. : www.alleng.ru/d/econ/econ007.htm
4. Nelson R., Uynter S. Evolution theory of economic changes. - M.: JSC «Fynstatinform», 2000. : fingal.com.ua/content/view/886/39/1/3/
5. Ukraine : the agricultural sector in transition. / Research by the World Bank country - Printed in the United States. 1995 International Bank for Reconstruction and Development / World Bank. 1818 H Street, N.W. Washington, D.C. 20433, USA. - 205 p.
6. Schumpeter J. Theory of the Economic development: (Study Entrepreneurship, profits, capital, credit, interest and market cycle). - M.: Progress, 1982 : https://ru.wikipedia.org/wiki/Шумпетер,_Йозеф

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Лисецький Анатолій Степанович, доктор економічних наук, професор, зав.кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
e-mail: a.lisecky@meta.ua

Паламарчук Оксана Миколаївна, доцент кафедри економіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Чабан Галина Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент, заступник зав.кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
e-mail: lesia.tirbah@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Лисецкий Анатолий Степанович, доктор экономических наук, профессор, зав.кафедры учета и налогообложения ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
e-mail: a.lisecky@meta.ua

Паламарчук Оксана Николаевна, доцент кафедры экономики ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»

ул. Сухомлинского, 34 кв.202, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина.

Чабан Галина Викторовна, кандидат экономических наук, доцент, зам. зав. кафедрой учета, аудита и налогообложения ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
e-mail: lesia.tirbah@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHORS

Lysetskyi Anatolii Stepanovich, Ph.D. in Economical Science, of the of accounting and taxation department «Pereyaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»
e-mail: a.lisecky@meta.ua

Palamarchuk Oksana Mykolaiivna, Ph.D. in Economics Science, of economic department Associate SHEE «Pereyaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»

Chaban Galina Victorivna, Ph.D. in Economics Science, of the of accounting and taxation department Associate SHEE «Pereyaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»
e-mail: lesia.tirbah@mail.ru

УДК 331.526

МОБІЛЬНИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ МОЛОДІ В АСПЕКТІ ТРУДОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

**Меньшиков В.,
Лавриненко О.,
Ванкевич О.**

Ключові слова: мобільність, мережевий капітал, молодь, трудова зайнятість.

МОБИЛЬНЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ МОЛОДЕЖИ В АСПЕКТЕ ТРУДОВОЙ ЗАНЯТОСТИ

**Меньшиков В.,
Лавриненко О.,
Ванкевич Е.**

Предмет работы – мобильный образ жизни молодежи в аспекте трудовой занятости в условиях все более огромной роли новых технологий, существенно изменяющих традиционные представления о мобильности. Мобильный образ жизни является сравнительно мало исследованным феноменом, хотя развитие информационно-коммуникационных технологий существенно изменяют практически все проявления нашей жизни. Мобильность, сетевой капитал, социальные и гуманитарные технологии все чаще выступают необходимыми условиями успешной трудовой занятости. Целью предлагаемой статьи выступает анализ результатов социологического проекта, где объектом исследования стала молодежь Латвии и Беларуси, что бы в парадигме мобильности определить общее и особенное восприятия молодежью двух стран с различающимися экономическими системами проблематику мобильного образа жизни в аспекте трудовой занятости. В исследовании применялись общенаучные и специальные методы познания, особое место отведено методам социологического анализа. Результаты социологического проекта показали, что в наших странах при имеющихся различиях экономических систем, проблемы мобильного образа жизни молодежи в аспекте трудовой занятости идентичны. Главное – асимметрия видов мобильности при недооценке тех из них, которые обеспечивают трудовую занятость и высокую конкурентоспособность. Самооценки уровней мобильности у молодежи Латвии и Беларуси очень близки и характеризуются сравнительно не большим удельным весом тех, кто заявил о своем высоком уровне мобильности. Область применения результатов – государственное управление социально-